

Par Stambulas konvenciju

Vardarbība pret sievieti un vardarbība ģimenē joprojām ir aktuāla problēma. Cīņa pret vardarbību iekļauta vairāku starptautisku organizāciju dienas kārtībā. Eiropas Komisija ir izstrādājusi direktīvas priekšlikumu¹ par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē apkarošanu, kurā parādās tāda jauna vardarbības forma kā kibervardarbība.

Arī Latvijā vardarbība nav izskausta. Kā secināts Latvijas Centrālās statistikas pārvaldes veiktajā aptaujā par vardarbību, katra ceturtnā sievietē un katrs piektais vīrietis 18–74 gadu vecumā ir pieredzējuši fizisku vai seksuālu vardarbību². Vardarbības veicējs pret sievieti biežāk bijis vīrietis (88,8 % gadījumu), bet 18,1 % gadījumu tā bija sievietē. Savukārt vīriešu atbildes liecina, ka varmāka biežāk ir bijis tā paša dzimuma pārstāvis – 94,6% gadījumu, bet 11,3% tā bijusi sievietē.³ Kā redzams no aptaujas datiem, visvairāk no vardarbības cieš tieši sievietes. Latvija parādās ļoti negatīvā gaismā ekstremālākā vardarbības veida – slepkavību – ziņā. Eiropas dzimumu līdztiesības institūta (EIGE) dati uzrāda, ka Latvija ir līdere negatīvā nozīmē starp Eiropas Savienības dalībvalstīm, Apvienoto Karalisti. 2018. gadā sieviešu slepkavību upuru kopējais skaits Latvijā bijis 4,12 uz 100 000 iedzīvotāju. Latvijā ir arī visaugstākais (1,15) sieviešu slepkavību skaits, ko izdarījuši ģimenes locekļi un radnieki.⁴

Daļa cēloņu šādai vardarbībai ir meklējami sabiedrībā valdošos stereotipos par vīriešu un sieviešu lomām.

Stambulas konvencija⁵ ir visaptverošākais starptautiskais dokuments, kas vēršas pret vardarbību pret sievietēm un vardarbību ģimenē. Konvencija arī noteic, ka dalībvalstis veic visus vajadzīgos pasākumus, lai veicinātu izmaiņas sociālās vides un kultūras noteiktajos sieviešu un vīriešu uzvedības modeļos nolūkā izskaust aizspriedumus, paražas, tradīcijas un jebkādu citu praksi, kuras pamatā ir ideja par sieviešu nepilnvērtību vai par sieviešu un vīriešu lomām, kas padarītas par stereotipiem.

No Eiropas Padomes dalībvalstīm konvenciju nav ratificējušas⁶ Armēnija, Azerbaidžāna (nav ne parakstījusi, ne ratificējusi), Bulgārija, Čehija, Ungārija, Lietuva, Slovākija un Latvija. Tātad Latvija ir viena no nedaudzajām Eiropas Savienības valstīm, kas šo konvenciju nav ratificējusi.

Publiskajā telpā ir izskanējuši daudzi mīti, kas saistīti ar konvencijā ietverto “sociālā dzimuma” jēdzienu, apdraudējumu kristīgajām vērtībām un izaicinājumiem izglītības programmām.

Kā zināms, vairāki 13.Saeimas deputāti vērsās ar pieteikumu Satversmes tiesā, norādot, ka Stambulas konvencijas 12.panta 1.punkts kopsakarā ar 4.panta 3.punktu un 3.panta

---

¹ <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/LV/TXT/?uri=CELEX%3A52022PC0105>

² <https://stat.gov.lv/lv/statistikas-temas/iedzivotaji/noziegumi/preses-relizes/10924-vardarbibas-izplatibas-raditaji>

³ Turpat.

⁴ Eiropas dzimumu līdztiesības institūts EIGE. Sieviešu slepkavību novērtēšana Latvijā. 2022.

⁵ Eiropas Padomes 2011.gada 11.maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu.”

⁶ <https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list?module=signatures-by-treaty&treatynum=210>.

“c” punktu pēc būtības liek valstij veikt vajadzīgos pasākumus, lai veicinātu izmaiņas sabiedrības domāšanā, attieksmē un nepieļautu diskrimināciju attiecībā uz cilvēkiem, kuri identificē sevi nevis ar tiem dzimšanas brīdī noteikto dzimumu, bet ar citu dzimumu. Pēc pieteikumu iesniedzēju ieskata, apstrīdētās normas neatbilda Satversmē ietvertajām Latvijas valsts konstitucionālo identitāti veidojošām ģimenes un kristīgajām vērtībām, Satversmes 99.pantā ietvertajām tiesībām uz domas un apziņas brīvību, kā arī Satversmes 110.pantā ietvertajiem valsts pienākumiem aizsargāt tradicionālu ģimeni.

Satversmes tiesa secināja, ka Stambulas konvencijas objekts un mērķis ir vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē izskaušana, tādējādi veicinot dzimumu līdztiesību. Līdz ar to arī visi ar Stambulas konvenciju dalībvalstīm uzliktie pienākumi attiecas vienīgi uz Stambulas konvencijas piemērošanas jomu atbilstoši tās objektam un mērķim. Izbeidzot tiesvedību daļā pieteikuma⁷, Satversmes tiesa atzina Eiropas Padomes 2011.gada 11.maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu 4.panta 4.punktu par atbilstošu Latvijas Republikas Satversmes 91.pantam.

Sieviešu diskriminācijas izskaušanas komiteja 2020.gadā savos noslēguma secinājumos par apvienoto ceturto līdz septīto Latvijas kārtējo ziņojumu⁸ norādījusi, ka Latvijā joprojām pastāv diskriminējoši dzimumu stereotipi, patriarhālie un ar seksismu saistītie apgalvojumi plašsaziņas līdzekļos un politiķu vidū, kā arī sievietēm adresētie aicinājumi ievērot tradicionālās lomas un vērtības. Komiteja atzinīgi novērtējusi likumdošanas pasākumus, ko Latvija ir veikusi, lai apkarotu vardarbību pret sievietēm dzimuma dēļ. Tomēr Komiteja ar bažām norādījusi uz to, ka Latvija joprojām nav ratificējusi Eiropas Padomes Konvenciju par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu.

---

⁷ Satversmes tiesa nosprieda izbeigt tiesvedību lietā daļā par Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu 3. panta “c” punkta, 4. panta 3. punkta un 12. panta 1. punkta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes ievadam, 1., 99. un 110. pantam un Eiropas Padomes 2011. gada 11. maija Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu 14. panta atbilstību Latvijas Republikas Satversmes 112. pantam.

⁸https://tbinternet.ohchr.org/_layouts/15/treatybodyexternal/TBSearch.aspx?Lang=en&TreatyID=3&DocTypeID=5